

13 การปรับตัว (Adaptation)

ความหมายของการปรับตัว (A definition of adaptation)

เมื่อเขียนและความคิดเห็นของนักปรัชญาผู้หนึ่งกล่าวไว้ว่า สิ่งมีชีวิตทั้งหลายที่อยู่ตื้นมา และเกี่ยวข้องอยู่กับสิ่งแวดล้อมรอบตัวนั้น จุดมุ่งหมายเพื่อการดำรงชีวิตให้อยู่รอดได้อย่าง平安 อยู่บนรากรฐานเบื้องต้นที่สำคัญสามประการ คือ การหาอาหารเลี้ยงชีพ การสืบพันธุ์ และการหลบหลีกหรือต่อสู้ป้องกันภัยนตรายที่จะเกิดขึ้นแก่ตัวเอง สิ่งมีชีวิตจะบรรลุสู่จุดหมายนี้ได้อย่างสมบูรณ์ ก็ต่อเมื่อรู้จักปรับตัวให้เข้ากันได้อย่างเหมาะสมกับสิ่งแวดล้อม

ตามทฤษฎีทางวิวัฒนาการของ ชาร์ลส ดาร์วิน (Charles Darwin) นักธรรมชาติวิทยาชาวอังกฤษ ได้กล่าวไว้ว่า สิ่งแวดล้อมจะเป็นผู้พิสูจน์และคัดเลือกว่า สิ่งมีชีวิตชนิดใดมีความสามารถในการปรับตัวอยู่ได้ พิชและสัตว์ชนิดที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ ก็จะอยู่รอดไปได้ ผู้ไม่มีความสามารถหรือมีความสามารถน้อยก็จะถูกทำลายให้หมดสิ้นสูญพันธุ์ไป

เราอาจกำหนดขอบเขตและความหมายของการปรับตัวได้ว่า การปรับตัวคือวิถีทางที่ สิ่งมีชีวิตจัดทำหรือแสดงให้เป็นอยู่ให้สิ่งมีชีวิตชนิดนั้นดำรงอยู่ในถิ่นที่อาศัยของตนอย่างมีความสุขสบาย เรื่องราวต่าง ๆ ที่สิ่งมีชีวิตจะต้องเกี่ยวข้องผูกพันอยู่นั้น ได้แก่ การหาอาหาร การหลบลี้หนีภัย และความต้องการอื่น ๆ

การปรับตัวแบบต่าง ๆ (Types of adaptation)

จากการที่สิ่งมีชีวิตจำเป็นจะต้องมีการเกี่ยวข้อง (interaction) กับสิ่งแวดล้อมอย่างไม่มีทางหลีกเลี่ยงได้ จึงทำให้สิ่งมีชีวิตนั้นต้องมีการปรับตัวให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อม การปรับตัวนี้ มีได้เกิดขึ้นเพราเจตนาหรือความตั้งใจของสิ่งมีชีวิต แต่เกิดขึ้นโดยสัญชาตญาณ (instinct) ที่ธรรมชาติได้เลือกสรรแล้วว่า จะทำให้เผ่าพันธุ์นั้นอยู่รอดได้ การที่ดอกไม้มีต่อหน้าหวานหรือมีสีสวยงามได้เกิดจากเจตนาหรือความตั้งใจของดอกไม้ว่าจะมีไว้เพื่อส่องประกาย แต่การเกิดต่อหน้าหวานในดอกไม้หรือการที่กีบคลอกมีสีสดสวยงามหรือแม้กระทั่งต้นไม้บางชนิดมีหนามแหลมคมอยู่ทั่วต้นนั้น เป็นการปรับตัวเพื่อดำรงชาติพันธุ์ของต้นไม้นั้น

การปรับตัวของสิ่งมีชีวิตแบ่งออกได้เป็น 3 แบบ คือ

1. การปรับตัวทางรูปร่าง (morphological adaptation)
2. การปรับตัวทางสรีระ (physiological adaptation)
3. การปรับตัวทางพฤติกรรม (behavioral adaptation)

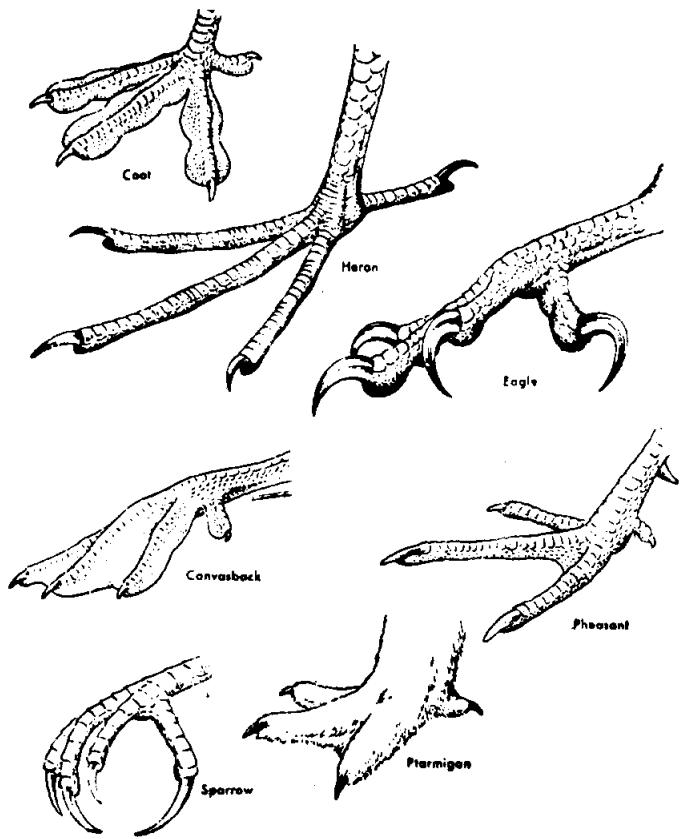
พืชและสัตว์อาจมีการปรับตัวครบพร้อมทั้ง 3 แบบ หรืออาจเน้นหนักไปทางแบบใดแบบหนึ่งก็ได้ แต่การปรับตัวทุกแบบนี้ก็เพื่อบรรลุจุดประสงค์ 3 ประการที่กล่าวไว้ในตอนต้นคือ เพื่อการหาอาหาร เพื่อการต่อสู้ป้องกันและหลบเลี่ยงภัย และเพื่อการสืบพันธุ์

13.1 การปรับตัวทางด้านรูปร่าง

ถ้าหากศึกษาลองนำเอาแมลงชนิดต่างๆ เช่น แมลงสาบหรือจิงหรีด ตึกแดง ผีเสื้อ หรือผึ้ง ยุงหรือเหลือบ แมลงวัน มาเปรียบเทียบเฉพาะส่วนของปากดู จะเห็นได้ว่าลักษณะของปากของ แมลงแต่ละชนิดที่ยกตัวอย่างมา จะเห็นข้อแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด แมลงสาบ จิงหรีด ตึกแดง มีการหาอาหารโดยการกัดและสิ่งต่างๆ เป็นอาหาร องค์ประกอบของปากส่วนที่จะใช้ในการ กัดและจะเจริญแข็งแรงมากกว่าส่วนอื่นๆ ผีเสื้อหรือผึ้งนั้น หาอาหารโดยการดูดหน้าหวาน จากดอกไม้ องค์ประกอบส่วนหนึ่งของปากจะยื่นยาวเป็นวงอกไปเพื่อสำรวจในการดูด หน้าหวาน ยุงหรือเหลือบจะมีองค์ประกอบส่วนหนึ่งของปากเรียกว่าคล้ายเข็มฉีดยา เพื่อสำรวจในการเจาะทะลุลงไปในผิวนังเพื่อดูดเลือด พร้อมกันนั้นในน้ำลายของยุงยังมีสารเคมี ป้องกันการแข็งตัวของเลือด ส่วนแมลงวันนั้นกินอาหารโดยการเลียผิวของอาหาร องค์ประกอบ ของปากจะเป็นแผ่นแบนเพื่อสำรวจในการเลียอาหาร (ดังภาพที่ 13-2 หน้า 232)

ลักษณะเท้าของนกยาง เหยี่ยว เป็ด ไก่ และนกกระจากเป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่แสดงถึง การปรับตัวด้านรูปร่าง เท้าของนกยางจะมีนิ้วเท้ายาวและแหลมแก่การทรงตัว เหยี่ยวมีนิ้วเท้าและ กงเล็บงอซุ่มเหมาะแก่การจับยึดเหยื่อ เปิดมีแผ่นหนังชิงอยู่ระหว่างนิ้วเท้าทำให้สำรวจแก่การ ว่ายน้ำ ไก่มีเล็บเท้าใหญ่และแข็งสะดวกแก่การคุ้ยเหยี่ย ส่วนนกกระจากมีนิ้วเท้าและเล็บงุ้มเข้าหากัน เพื่อสำรวจในการจับยึดกินไว้ การปรับตัวเหล่านี้มีจุดประสงค์เพื่อการหาอาหาร

การปรับตัวด้านรูปร่างเพื่อการป้องกันตัวนั้น นกศึกษาอาจเห็นได้จากสัตว์บางชนิด เช่น กระต่าย มีหูยาวเพื่อรับพังเสียง มีขาหลังยาว เพื่อกระโดดได้ไกล หอย เต่า นิ่ม เม่น มีเปลือก กระดอง เกล็ด และขนแข็ง เพื่อป้องกันอันตรายจากศัตรู

ภาพ 13.1 การปรับตัวทางรูปร่างของเท้านก

การปรับตัวด้านรูปร่างเพื่อป้องกันอันตรายที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่งได้แก่การเกิดสีของร่างกาย การปรับตัวทางด้านสีนี้พบในสัตว์ทั้งพวงครึ่งบกครึ่งน้ำ สัตว์เลื้อยคลาน สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม และพวงแมลง อาจแบ่งการปรับตัวทางด้านสีเพื่อป้องกันตัวนี้ออกได้เป็น 5 แบบคือ

1. สีพรางตา (*Cryptic or Concealing Coloration*) พฤติกรรมการมีสีเพื่อพรางตานี้ พบในสัตว์ที่มีกระดูกสันหลังແแทบทุกชนิดรวมตลอดไปถึงแมลง สีของร่างกายที่มีขึ้นเน้มกจะปรากฏอยู่ตลอดชีวิต เช่น งูเขียว ตึกแดง เสือดาว เป็นต้น จุดประสงค์ในการมีสีพรางตานี้ นอกจากจะเพื่อป้องกันแล้ว ยังเพื่อประโยชน์ในการหาอาหารโดยที่เหยื่อไม่มีโอกาสได้ทันรู้ตัว

2. สีคล้ายวัตถุและสิ่งแวดล้อม (*Resembling Coloration*) อาจจัดได้ว่าเป็นการพรางตาแบบหนึ่ง มักเกิดในสัตว์ที่อ่อนแอและเป็นเหยื่อของสัตว์อื่นได้ง่าย สีของสัตว์ประเภทนี้มักมี

อยู่คลодชีวิตเช่นกัน นอกจากนั้น สัตว์บางชนิดอาจมีการปรับรูปร่างให้มีความคล้ายคลึงกับสิ่งแวดล้อมไปด้วยพร้อมกัน ตัวอย่างของสัตว์พวาน เช่น ตีกแตนกิงไม้ (walking stick) แมลงหนาน หนอนที่กัดกินใบไม้ เป็นต้น

3. สีพรางเบท (*Obliterative Coloration*) การปรับตัวแบบนี้มักเกิดที่ส่วนขอบของร่างกายโดยสีของร่างกายบริเวณขอบของลำตัวจะมีความกลมกลืนคล้ายคลึงกับสีของวัตถุที่รองรับอยู่ทำให้เมื่อดูเผิน ๆ จะดูไม่ออกว่าสัตว์ชนิดนั้นอยู่ที่ไหน สัตว์ที่มีความสามารถปรับตัวอย่างนี้ได้ เช่น จิงจก กบ ผีเสื้อกลางคืน (moth) หรือผีเสื้อเปลือกไม้ เป็นต้น

4. สีเตือนภัย (*Warning Coloration*) สัตว์ที่มีอันตรายหรือมีพิษ มักมีสีเข้มเด่น และสังเกตเห็นได้ง่ายและชัดเจน เพื่อเป็นการเตือนให้ศัตรูหรือคู่ต่อสู้หรือจดจำเพื่อจะได้ไม่รบกวนและหลีกหนีห่างออกไป ตัวอย่างของสัตว์ประเภทนี้ได้แก่ งูพิษ ผึ้ง ต่อ หมาร่า เป็นต้น

5. สีเลียนแบบ (*Mimicry*) การปรับตัวประগาทน์พบในสัตว์ที่ไม่มีพิษและมักเป็นอาหารของสัตว์ชนิดอื่น จึงปรับตัวให้มีสีหรือรูปร่างคล้ายสัตว์ที่มีพิษ พบในแมลงบางชนิด

13.2 การปรับตัวทางด้านสรีระ

หมายถึงการปรับตัวทางด้านโครงสร้างภายในร่างกายและหน้าที่ของอวัยวะเหล่านั้น ทั้งเพื่อการหาอาหาร การบังกันตัว และการสืบพันธุ์ การปรับตัวทางด้านสรีระนี้เป็นไปอย่างกว้างขวาง ตั้งแต่สัตว์ชนิดต่ำๆ จนถึงสัตว์ชนิดสูง รวมตลอดไปถึงพืชด้วย

ในสัตว์มีชีวิตชนิดต่า เช่น อะมีบา และจุลทรีหลายชนิด ถ้าสิ่งแวดล้อมอยู่ในภาวะที่ไม่เหมาะสม เช่น อากาศแห้งแล้ง อะมีบาและจุลทรีเหล่านั้นจะสร้างเกราะ (cyst) ขึ้นห่อหุ้มร่างกายเพื่อป้องกันความแห้งแล้งนั้น พยาธิต่าง ๆ ที่อยู่ในลำไส้แนบเป็นตัวอย่างที่ดีของการปรับตัวทางสรีระ กล่าวคือ มีข้อເກາະເກີຍໄຫ້ຕັດອຸ່ງກັບຜັນລຳໄສ້ ມີວິວະສຳຮັບດຸດອາຫາຈາກຜັນລຳໄສ້ ມີມັບປົງຢ່ອຍອາຫາພວະໄດ້ຮັບອາຫາສຳເຮົາຈຶ່ງລົ້ມອູ່ຮັບຕົວອຸ່ງແລ້ວ ມີເພື່ອຮັບທັງສອງເປົາໃນດັວດີຍາກັນແລະສາມາດຜົມໄດ້ກາຍໃນຕົວ ນອກຈາກนັ້ນຮ່າງກາຍຍັງສາມາດສ້າງສາຮອກມາຕ່ອງດ້ານນໍ້າຍ່ອຍທີ່ມີອູ່ໃນລຳໄສ້ ເພື່ອມີໃຫ້ຕັວເອງໄດ້ຮັບອັນຕຽມ ສัตว์บางชนิดສາມາດສະສົມອາຫາໄວ້ໃນຕົວໄດ້ ນາງชนิดມີພິຟະແລະເຫຼັກໃນໄວ້ປັ້ງກັນຕົວ ນາງชนิดທີ່ມີອູ່ໃນໜ້າລຶກ ມັກມີຄວາມສາມາດໃນການເຮືອງແສງເພື່ອການຫາອາຫາ ແລະການຜົມພັນຫຼຸງ ສัตว์บางชนิดສາມາດສ້າງລິ່ນຂຶ້ນມາເພື່ອຂັບໄລ້ຕັດຮູ່ເຊັ່ນ ຕັວສົກົງຄົກ (skunk) ໃນທີປອເມັນາ ເຕົ່າ ປລາໜົກ ເມັນ ລິ່ນ ກີບີ່ເປັນຕົວຍ່າງຂອງการปรับตัวทางสรีระເຊັ່ນກັນ

การปรับตัวของพืชส่วนใหญ่เป็นการปรับตัวทางด้านสรีระซึ่งມີຜົລເກີຍໂຍງໄປຖືກປ່າຍດ້ວຍ ເປັນທີ່ການກັນດີຍຸ່ດລົ້ວວ່າ ນ້ຳເປັນສິ່ງຈຳເປັນສຳຮັບການດຳຮັງຊີວິຫານຂອງພື້ນ ດັ່ງນັ້ນ ການປັບ

ตัวส่วนใหญ่ของพืชจึงขึ้นอยู่กับความอุดมสมบูรณ์ของน้ำ และทำให้ทางชีววิทยาแบ่งประเภทของพืชออกตามปริมาณของน้ำเป็น 3 พากใหญ่ ๆ คือ

1. *Hydrophyte* ได้แก่พืชที่อาศัยอยู่ในน้ำ พืชพากนี้มักมีปากใบอยู่ทางด้านหลังใบเป็นจำนวนมาก เพื่อสะดวกในการระเหยของน้ำภายในต้นพืช ท่อลำเลียงน้ำไม่เจริญมากนัก เพราะไม่จำเป็นเนื่องจากน้ำซึมเข้าสู่เซลล์ได้โดยตรง ในใบและก้านจะมีช่องอากาศมาก เพื่อการเก็บกักอากาศและการพยุงลำต้น

2. *Mesophyte* ได้แก่พืชที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีน้ำในปริมาณปานกลาง เช่น พืชบกทั่ว ๆ ไป พืชพากนี้มักมี ราก ลำต้น ใน เจริญและแข็งแรงดี ผิวใบมีปากใบอยู่ในปริมาณปานกลาง ถ้า พืชนั้นขึ้นในที่อับลม ปากใบมักอยู่ในระดับเดียวกับผิวใบ ถ้าขึ้นอยู่ในบริเวณลมโกรก ปากใบมักอยู่ต่ำกว่าระดับผิวใบ เพื่อมีให้น้ำระเหยออกมาก

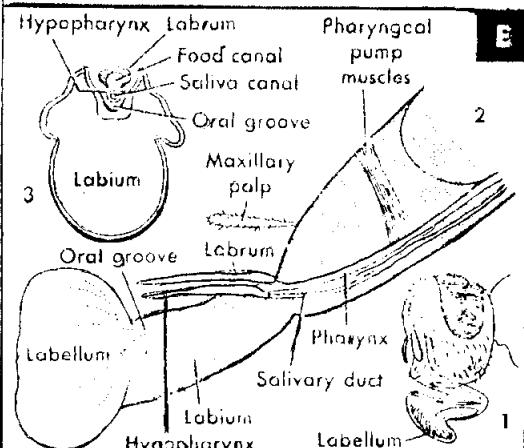
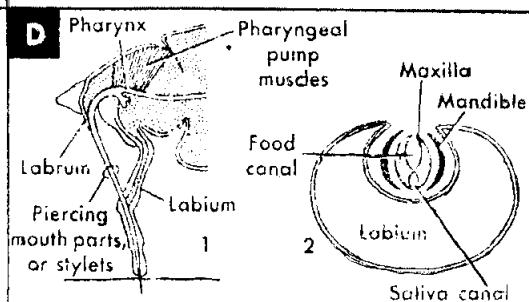
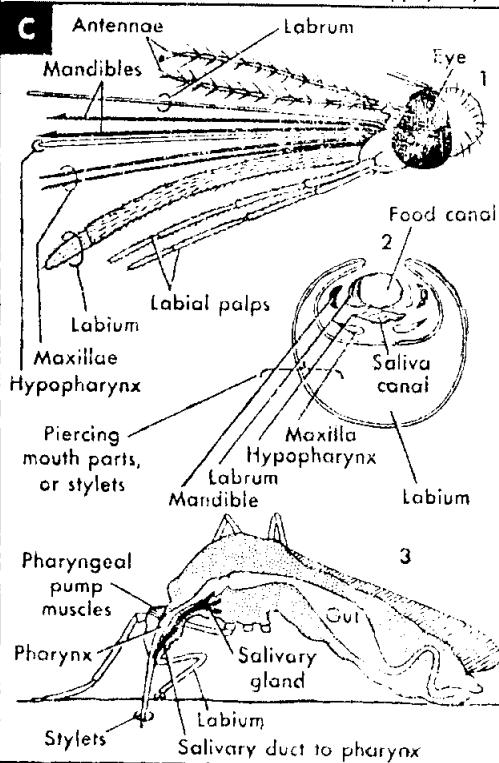
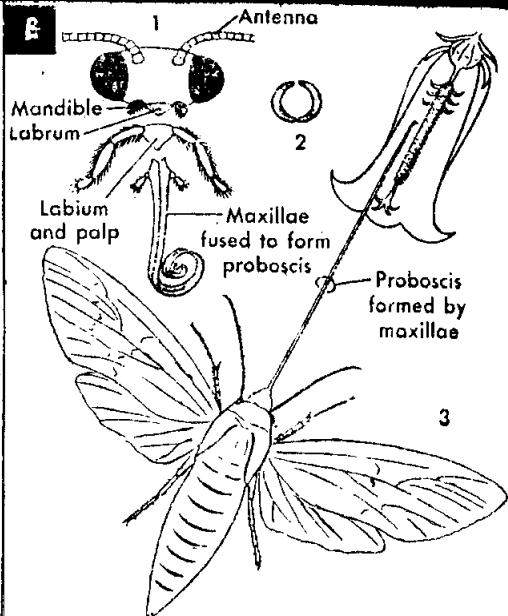
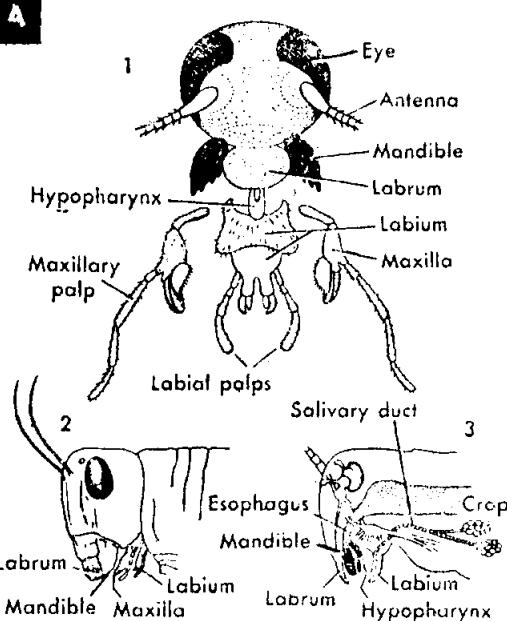
3. *Xerophyte* ได้แก่พืชที่อาศัยในพื้นที่ที่แห้งแล้ง มีน้ำน้อย พืชพากนี้มักมีใบเล็กมาก หรือเปลี่ยนไปเป็นหนาม ไม่มีปากใบ ลำต้น ทำหน้าที่สร้างอาหารแทนใบ รากยาวหยั้งลึก และแผ่ไปไกลเพื่อดูดหาน้ำ นอกจากนั้นยังมีสาร cutin ชาบเคลือบลำต้นไว้ค่อนข้างหนาเพื่อบังกัน มิให้น้ำระเหย

13.3 การปรับตัวทางด้านพฤติกรรม

เป็นการปรับตัวเพื่อเสริมและสอดคล้องกับการปรับตัวทางด้านรูปร่างและสรีระ เช่น เสือดาว นอกจากจะมีสีของขนเป็นจุด ๆ คล้ายกับแสงแดดส่องลอดใบไม้ มีเล็บแหลมคม มีเขี้ยวแหลมเพื่อกัดฉีกเนื้อของเหยื่อ มีขาที่มีกล้ามเนื้อแข็งแรง และมีอุ้งเท้าที่อ่อนนุ่มแล้วยังมีนิสัย หรือพฤติกรรม (behavior) ในการเดินย่อง จดจ้อง และกระโดดได้อย่างรวดเร็ว กระต่ายและกบ มีขาหลังยาว และแข็งแรง มักมีนิสัยระวังตกใจง่าย กระโดดหนีไปได้อย่างรวดเร็ว ปลาที่อยู่ในน้ำเล็กมักปราดเปรียว ว่องไว เพื่อการโจมตีหรือหลบหนี ปลาและนกตัวผู้ที่มีสีสว่างมักมีเสียง ไฟเราะและมีนิสัยเจ้าชู้ แมลงที่สีเหมือนสิ่งแวดล้อมมักไม่มีการเคลื่อนไหวทำให้ศัตรูสังเกตได้ยาก สัตว์ที่อ่อนแอมักมีลูกมาก สัตว์ที่มีลูกไม่น่าจะห่วงและระวังรักษาลูก สัตว์ที่มีสีเลียนแบบ สัตว์อื่น มักมีพฤติกรรมคล้ายสัตว์นั้น เพื่อให้ศัตรูเข้าใจว่าเป็นพากเดียวกัน สัตว์ที่ตัวเมียดูร้าย ตัวผู้มักปราดเปรียวไว้และหลบหนีได้รวดเร็ว

การปรับตัวในแต่ต่าง ๆ ของสั่งมีชีวิตนี้ นับได้ว่าเป็นการเลือกสรรของธรรมชาติที่ช่วยให้สั่งมีชีวิตมีความเหมาะสมกับสภาวะแวดล้อมอยู่เสมอ แต่สภาวะแวดล้อมในโลกนี้ได้เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ทำให้สั่งมีชีวิตแต่ละยุคจึงมีลักษณะรูปร่าง (structure) นิสัย (habit) และพฤติกรรม (behavior) แตกต่างกันไปอยู่เรื่อย ๆ ซึ่งนับเนื่องได้ว่าการปรับตัวนี้เป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งของวิวัฒนาการ

MORPHOLOGICAL ADAPTATION IN INSECT MOUTH PARTS

ภาพ 13-2 แสดงการปรับตัวทางรูป่างของแมลง

- A. ปากของเด็กแตen จึงหรือใช้กัดกิน
- B. ปากของเมี้ยงใช้ดูด
- C. ปากของยุงใช้แทงและดูด
- D. ปากของเพลี้ยไฟใช้เจาะดูด
- E. ปากของแมลงวันใช้เลีย

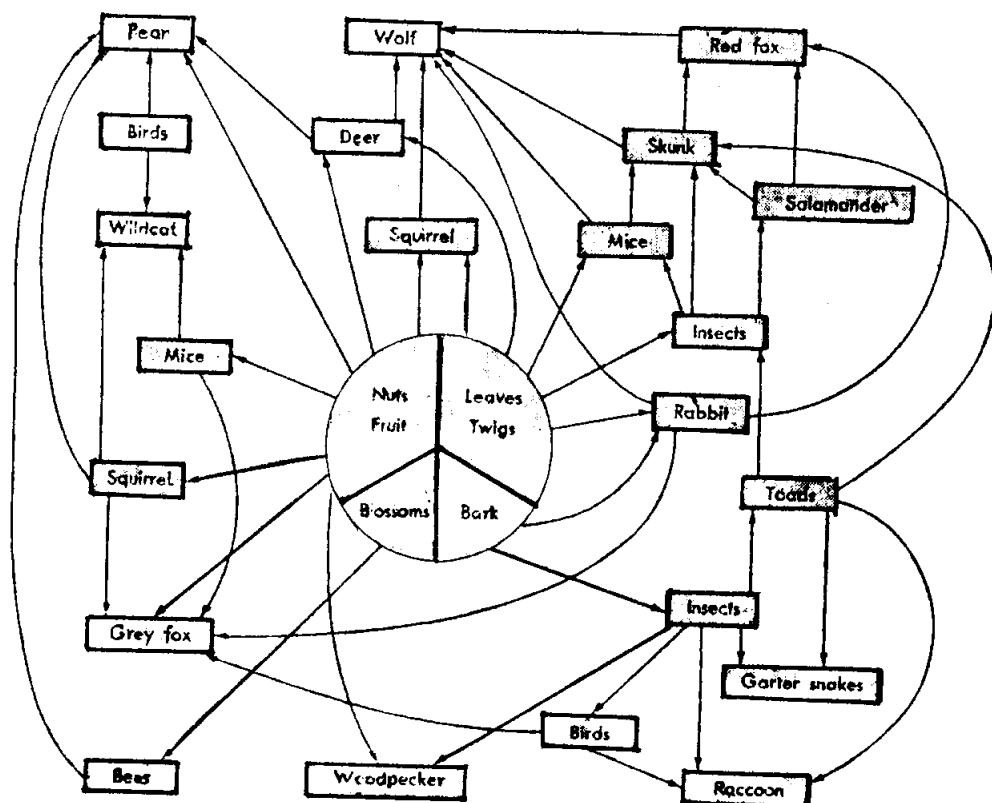
13.4 ลูกโซ่ของอาหาร (Food Chain)

ตั้งได้กล่าวแล้วว่า สิ่งมีชีวิตทุกชนิดในชุมชนหนึ่ง ๆ จะมีบทบาทและความสัมพันธ์เกี่ยวข้องต่อกัน ทั้งในเรื่องการรับประทานหรือเสียประทานแก่กัน ความสัมพันธ์นี้จะต่อเนื่องกันเป็นทอด ๆ ในลักษณะของการเป็นอาหาร ซึ่งเรียกว่า ลูกโซ่ของอาหาร (Food chain) ซึ่งบางครั้งอาจมีความซับซ้อนมาก จึงเรียกว่า ข่ายอาหาร (Food web)

สิ่งมีชีวิตต่าง ๆ อาจแบ่งตามลักษณะของการหากิน ออกได้เป็น 3 ประเภทคือ

1. *Producer* ได้แก่สิ่งมีชีวิตที่มีความสามารถจะสังเคราะห์อาหารด้วยตนเองและสามารถสังเคราะห์อาหารได้โดยใช้สารอินทรีย์จากแหล่งต่าง ๆ สิ่งมีชีวิตพวงนี้ได้แก่พืชสีเขียว

2. *Consumer* ได้แก่สิ่งมีชีวิตที่ไม่สามารถจะสังเคราะห์อาหารได้เองต้องนำสิ่งอื่นมาเป็นอาหาร สิ่งมีชีวิตพวงนี้ได้แก่พวงสัตว์ต่าง ๆ

ภาพ 13.3 Food web

3. *Decomposer* ได้แก่สิ่งมีชีวิตที่ทำอาหารจากการแยกสารประกอบอินทรีย์ที่ไม่โมเลกุลใหญ่ โดยการปล่อยสารภายในเชลล์ของม่ายอยสารอินทรีย์นั้นให้มีโมเลกุลเล็กลงแล้วดูดกลับเข้าไปใช้ประโยชน์ภายในเซลล์ต่อไป สิ่งมีชีวิตพวกนี้ได้แก่ รา (*Fungi*)

โดยทั่ว ๆ ไป ลูกโซ่ของอาหารจะเริ่มต้นที่ *Producer* โดยพืชเหล่านี้จะนำเอาพลังงานจากแสงสว่างมาช่วยสังเคราะห์อาหาร ในลำดับต่อมา *producer* นี้จะเป็นอาหารของสัตว์ประเภทกินพืช (*herbivorous*) สัตว์พวกนี้จัดเป็น “ผู้บริโภคลำดับแรก” (primary consumer หรือ first order consumer) ซึ่งจะเป็นอาหารของพืชหรือสัตว์ประเภทกินเนื้อ (*carnivorous*) พืชหรือสัตว์ที่กินเนื้อนั้นจัดไว้เป็น “ผู้บริโภคลำดับสอง” (secondary consumer หรือ second order consumer) ผู้บริโภคลำดับที่สองจะเป็นอาหารของ “ผู้บริโภคลำดับที่สาม” (tertiary consumer หรือ third order consumer) เป็นชั้นนี้เรียกไปตามลำดับ ผู้บริโภคลำดับหลัง ๆ นี้ บางชนิดอาจกินได้ทั้งพืชและสัตว์ จึงเรียกผู้บริโภคประเภทนี้ว่า “*omnivorous*”

Food chain อาจแบ่งออกตามลักษณะของการอาหารได้ 3 แบบ คือ

1. *Predator chain* เริ่มต้นจากพืชไปหาสัตว์ประเภทกินพืช และสัตว์หรือสิ่งมีชีวิตประเภทกินเนื้อตามลำดับ

2. *Parasitic chain* เริ่มต้นจากสิ่งมีชีวิตที่มีขนาดใหญ่ ซึ่งจะถูกเปลี่ยนเป็นอาหาร หรือทำลายโดยสิ่งมีชีวิตที่มีขนาดเล็กกว่าตามลำดับ

3. *Saprophytic chain* เริ่มต้นจากสารอินทรีย์ที่ไม่มีชีวิตไปยังสิ่งมีชีวิต

โดยปกติแล้ว ปริมาณของสิ่งที่จะเป็นอาหาร มักจะมีมากกว่าปริมาณของผู้บริโภค ลำดับที่หนึ่งกว่าเสมอ ซึ่งเมื่อนำมาเปรียบเทียบกันแล้ว จะมีลักษณะเป็นรูปคล้ายเจดีย์ เรียกแผนผังแสดงปริมาณของการเป็นอาหารนี้ว่า piramid ของอาหาร (Food pyramid) ซึ่งมีอยู่ 3 แบบคือ

1. *Pyramid of number* พิจารณาถึงจำนวนของสิ่งมีชีวิตมาที่ประกอบกัน

2. *Pyramid of mass* พิจารณาถึงปริมาณของน้ำหนักแห้ง (dry weight) ของสิ่งมีชีวิต

3. *Pyramid of energy* พิจารณาถึงปริมาณของพลังงานที่มีในสิ่งมีชีวิต

โดยทั่วไปแล้ว มักนิยมแสดงปริมาณของอาหารในรูปของจำนวนของสิ่งมีชีวิต (pyramid of number)

เนื่องจากชุมชนหนึ่ง ๆ มีสิ่งมีชีวิตอยู่หลายชนิด และมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันทำให้ลูกโซ่ของอาหารมีความเกี่ยวเนื่องต่อกันไปด้วยความซับซ้อน จึงเรียกความซับซ้อนของลูกโซ่ของอาหารนี้ว่า ข่ายไขของอาหาร (food web)